

Justitiedepartementet
Enheten för immaterialrätt och transporträtt
103 33 STOCKHOLM

Grönbok om distribution av audiovisuella verk i Europeiska unionen: möjligheter och utmaningar med en digital inre marknad, KOM(2011) 427 slutlig

Svenska Föreningen för Immaterialrätt (SFIR) har getts tillfälle att svara på remiss avseende Europeiska kommissionens Grönbok om distribution av audiovisuella verk i Europeiska unionen: möjligheter och utmaningar med en digital inre marknad, KOM(2011) 427 slutlig (härefter: Grönboken). Enligt anvisningarna i remissen bör yttrandet vara av övergripande karaktär och inte i detalj besvara den stora mängd frågor som ställs i Grönboken. Föreningen anför följande:

1 Allmänt

SFIR vill inledningsvis framhålla sitt stöd för kommissionens initiativ till åtgärder för att underlätta en digital inre marknad för distribution online av audiovisuella verk. Som konstateras i Grönboken förväntar sig konsumenterna i ökande grad att få tillgång till allt mer medieinnehåll från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer. I den utsträckning en sådan efterfrågan ska mötas med ett lagligt utbud uppstår utmaningar för traditionella värdekedjor och distributionsformer.

2 De viktigaste utmaningarna

Merparten av de utmaningar som i Grönboken beskrivs som relaterade till *rättighetsklarering* tar sikte på distribution online av audiovisuella verk som kommit till före utvecklingen av den digitala tekniken och populariseringen av Internet. För audiovisuella verk från senare tid är de viktigaste utmaningarna relaterade till så kallad *fönsterpolitik*. Härtill kommer utmaningar som är relaterade till strävan att stimulera *gränsöverskridande tillgång* till audiovisuellt material online. Dessa tre områden behandlas i det följande.

2.1 Rättighetsklarering

För audiovisuellt innehåll som kommit till före utvecklingen av den digitala tekniken och populariseringen av Internet består den viktigaste utmaningen avseende rättighetsklarering i att rätterna för onlinedistribution är lokaliserade hos många enskilda rättshavare, t.ex. manusförfattare, regissör och skådespelare. Rätter har ofta inte förvärvats av en producent och det är därför mycket kostsamt eller omöjligt ("anonyma" eller "herrelösa verk") för en (kommersiell) användare att klarera rätter för distribution online.

SFIR vill framhålla att den nordiska avtalslicensmodellen är en beprövad mekanism för rättsklarering i massanvändningssituationer – även för audiovisuella verk. Under förutsättning av en miljö med god struktur för en effektiv kollektiv förvaltning skulle en sådan modell enligt föreningen kunna fungera väl för rättsklarering av äldre audiovisuellt material.

2.2 Fönsterpolitik

För audiovisuellt innehåll som skapats på senare tid har rättigheterna för distribution online ofta förvärvats av en producent. Att sådant innehåll inte finns (lagligt) tillgängligt online beror många gånger på att producenten tillämpar en medveten fönsterpolitik, som innebär att en film ska exploateras stegvis i tidsmässigt avgränsade så kallade visningsfönster, bland annat för att säkra biografvisningens attraktivitet. Det är uppenbart att en sådan politik kan hämma och/eller fördröja tillgången till lagliga tjänster. En fönsterpolitik som innebär att en användare inte kan få tillgång till visst material via Internet undergräver också legitimiteten för åtgärder mot piratkopiering. Föreningen anser ändå att utbudet av lagligt audiovisuellt innehåll online måste baseras på frivilliga avtal och bör lösas med andra medel än tvångslagstiftning. Det blir desto viktigare att rättshavarna uppmuntras till att på frivillig väg tillhandahålla innehåll online på ett sätt som möter konsumenternas efterfrågan. Sporrar till ett sådant förfarande skulle till exempel kunna vara ökat offentligt filmstöd för filmer där biograffönstret inte ges prioritet. För svensk del skulle ett sådant förslag kunna beaktas i ett nytt filmavtal.

2.3 Gränsöverskridande tillgång

I Grönboken konstateras att mycket audiovisuellt innehåll inte tillhandahålls gränsöverskridande, dvs. till flera territorier. Huvudskälet är att efterfrågan på audiovisuellt innehåll bedöms vara kulturellt betingat. Även om det för närvarande finns begränsad efterfrågan på gränsöverskridande tillgång, så delar SFIR Grönbokens slutsats att det bör införas mekanismer för förenklad gränsöverskridande licensiering. Sådana mekanismer är nödvändiga för att skapa förutsättningar för gränsöverskridande tillgång till innehåll som vänder sig till hela den inre marknaden. Föreningen stöder därför kommissionen planer på ett europeiskt ramverk för upphovsrättslicensiering online med avseende på multiterritoriella och alleuropeiska tjänster, inklusive ökad insyn och bättre styrning av upphovsrättsorganisationerna.

3 Övriga frågor

Föreningen ställer sig också positiv till initiativ till en omfattande, enhetlig europeisk upphovsrättslag (en europeisk upphovsrättskod) med utgångspunkt i befintliga direktiv på området sedan det skett en utredning av behovet av att utvidga nuvarande harmonisering. Det är i sammanhanget inte minst viktigt att en sådan kodifiering också omfattar överväganden om de upphovsrättsliga undantagen och inskränkningarna enligt infocodirektivet (2001/29/EG), eftersom det är genom undantagen och inskränkningarna som ensamrätten får sitt reella innehåll. En sådan kodifiering kan med fördel harmonisera vem som ska anses som ursprunglig upphovsman respektive rättshavare och eventuella behov av att förfogandemässigt separera mellan dessa.

Övriga förslag som kommissionen diskuterar för att stimulera gränsöverskridande licensiering – utvidgning av principen om ”ursprungsland” i direktiv 93/83/EEG och möjligheten att skapa en frivillig enhetlig upphovsrätt med stöd av artikel 118 EUF-fördraget – framstår enligt föreningen som mer teoretiska.

SFIR avstyrker också idéer om inrättandet av frivillig (databas-)registrering av verk och närstående rätt som ”en lösning” på utmaningar relaterade till vem som är korrekt rättshavare. Sådana system riskerar på grund av sin frivillighet att endast medföra rättsosäkerhet, bland annat med risk för inaktuell information.

Detta remissvar har utformats inom SFIR:s upphovsrättsgrupp under ledning av doktorand Johan Axhamn. I remissgruppen har ingått advokat Magnus Fridh, professor Per Jonas Nordell och docent Sanna Wolk. Svaret har cirkulerats inom SFIR:s styrelse för kommentarer. Det expedieras av förningens sekreterare jur. kand. Erik Sandgren.

Stockholm den 20 oktober 2011

Marianne Levin
Prof., jur. dr, fil. dr *h.c.*

Erik Sandgren
Skr. SFIR